

РОЗДІЛ II

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 331.42: 336.12

Бабіна Наталія Олександрівна,
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки,
Київський національний університет технологій та дизайну

НОВІТНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПІДТРИМКИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

У науковій праці наведено результати наукових досліджень з проблематики управління економічною безпекою підприємства в умовах нестабільності. Мета статті – подати обґрунтовані рекомендації з питань удосконалення механізмів управління економічною безпекою підприємства на інноваційній основі. При проведенні дослідження використовувалися загальнонаукові та специфічні методи та прийоми пізнання економічних явищ і процесів: аналізу і синтезу, індукції та дедукції, методи статистичного аналізу, метод експертних думок, метод зіставлення та інші. Економічна безпека підприємства розуміється як стан його функціонування в умовах нормального (заздалегідь запланованого) розвитку, у відповідності до чого реалізуються визначені (задекларовані) місія, цілі і завдання. Узагальнено виклики кризового розвитку, які здатні значимо вплинути на стан економічної безпеки підприємств (корпоративного сектора). Вказано на нові економічні ризики та виклики, що проявляються в умовах нестабільності: Загострення конкуренції за доступ до економічних ресурсів (сировинних, фінансових, інтелектуальних), штучне обмеження можливостей щодо виходу на фінансові ринки, відновлення проблеми рейдерства (переходу права власності з використанням корупційних схем), стрімкі (непередбачувані) зміни ринкового середовища, поширення комп'ютерної злочинності, ускладнення фінансових процедур. Зберігається залежність українських підприємств від зовнішньої кон'юнктури через суттєву концентрацію вітчизняної економіки. В українській економіці зберігаються «розриви» у строках та обсягах фінансування інвестиційного та споживчого попиту, що підсилюють диспропорції між сукупним попитом і пропозицією. Сформульовано пропозиції з впровадження інноваційних технологій управління економічною безпекою. Обґрунтовано доцільність врахування додаткових показників, які відображають характер впливу на підприємство процесів, пов'язаних із наслідками кризи та дією заходів щодо відновлення нормального функціонування економіки: рівень прогресивності технологій; коефіцієнт повноти інформації; коефіцієнт стабільності кадрів; рівень правової безпеки; середній рівень деструктивного впливу. В умовах економічної кризи доцільно, на наш погляд, особливу увагу приділяти моніторингу фінансового стану підприємства та оцінці на цій основі загального рівня його економічної безпеки, маючи на увазі, що кризові виклики в першу чергу генералізують ризики дестабілізації саме фінансової сфери підприємства.

Ключові слова: безпека, підприємство, управління підприємством, криза, кризовий розвиток.

ВСТУП

Постановка проблеми. Економічна безпека підприємства розуміється як стан його функціонування в умовах нормального (заздалегідь запланованого) розвитку, у відповідності до чого реалізуються визначені (задекларовані) місія, цілі і завдання. В умовах загострення економічної кризи виникають нові виклики та ризики підтримки стабільного розвитку підприємств, які каталізують загострення стану їхньої економічної безпеки. На жаль, наявні науково-методичні розробки з цих питань ґрунтуються, в основному, на механізмах управління економічною

безпекою, що використовують кількісні методи, зокрема в рамках економічної ризикології. Однак необхідно розробити рекомендації з питань підтримки економічної безпеки підприємства, що функціонує в умовах кризи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми функціонування системи управління економічною безпекою підприємства висвітлено у наукових працях В. Базилевича [1], І. Бланка [2], С. Захаріна [4], К. Іванової [5], В. Маргасової [6], Л. Шаблістої [7] та інших науковців. Проте у економічній літературі дані з питань управління економічною безпекою в умовах дії викликів кризи

представлені досить фрагментарно. Навіть відсутні єдині підходи до трактування понять «економічна безпека», «управління економічною безпекою», «механізм економічної безпеки» та ін. Існує нагальна потреба створення новітніх комплексних підходів управління економічною безпекою підприємства з урахуванням завдань та обмежень в умовах кризи.

Мета статті (постановка завдання). Мета статті – подати обґрунтовані рекомендації з питань удосконалення механізмів управління економічною безпекою підприємства на інноваційній основі.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Механізм забезпечення економічної безпеки підприємства розглядається як сукупність управлінських, економічних, організаційних, правових і мотиваційних способів гармонізації інтересів підприємства з інтересами суб'єктів зовнішнього середовища, за допомогою чого, з урахуванням особливостей діяльності підприємства, забезпечується одержання прибутку, величина якого достатня для перебування підприємства в економічній безпеці [5, с.124-129].

Стан економічної безпеки підприємств значно погіршився після негативних проявів світової фінансово-економічної кризи (II півріччя 2008 р.) [1, с. 20]. Проте, в умовах кризи (2010-2015 рр.), зовнішнє середовище стосовно підприємств не стало набагато сприятливішим. Вказане пояснюється дією негативних чинників економічної кризи.

Загострення конкуренції за доступ до економічних ресурсів (сировинних, фінансових, інтелектуальних), штучне обмеження можливостей щодо виходу на фінансові ринки, відновлення проблеми рейдерства (переходу права власності з використанням корупційних схем), стрімкі (непередбачувані) зміни ринкового середовища, поширення комп'ютерної злочинності, ускладнення фінансових процедур – це далеко не повний перелік викликів кризи, які погіршують стан економічної безпеки підприємств [2; 4; 7].

Частка збиткових підприємств в економіці України коливається на рівні від 36,5% до 42,7%, тобто понад третина підприємств демонструють негативний фінансовий результат. Вказане явище пояснюється багатьма причинами і глобальна фінансово-економічна криза, на наш погляд, є не основною (оскільки висока збитковість фіксувалася і у докризовий період). Вочевидь, окремі підприємства не відчувають мотивації до високорезультативної діяльності. Дається взнаки і проблема високого рівня тінізації економіки України та окремих її секторів (реальні прибутки не фіксуються з метою ухилення від оподаткування) [9, с.41].

Зберігається залежність українських підприємств від зовнішньої кон'юнктури через суттєву концентрацію вітчизняної економіки (експорт забезпечує понад 50% ВВП, продукція нафтохімічної і металургійної промисловості складає понад 35-40% експорту).

В українській економіці зберігаються «розриви» у строках та обсягах фінансування інвестиційного та

споживчого попиту, що підсилюють диспропорції між сукупним попитом і пропозицією [1, с. 22]. Має місце так звана «різновекторність» впливу імпорту, що у короткостроковому періоді підтримує рівновагу товарно-грошових ринків і справляє «охолоджувальний» вплив на інфляційні тенденції, проте містить довгостроковий потенціал розгортання девальваційних тенденцій.

В умовах кризи, коли стрімко перерозподіляється ресурсна база та змінюється ціна факторів виробництва, метою побудови та функціонування системи економічної безпеки підприємства є захищеність його «життєвого простору» від дестабілізуючих факторів, внутрішніх і зовнішніх загроз, без нейтралізації яких відбувається зниження фінансово-економічних й організаційно-функціональних показників основної діяльності.

В умовах кризи взаємодія підприємств із зовнішнім середовищем відбувається в умовах недостатньо розвиненої ринкової інфраструктури, правової неоднозначності, різких фінансових коливань, високого ступеня невизначеності [3, с. 177].

Механізм управління економічною безпекою підприємства, що функціонує в умовах кризи, може базуватися на одному із методологічних підходів:

– стан безпеки розглядається через захист від економічних злочинів та інших зазіхань (вузьке значення);

– стан безпеки розглядається через захищеність від внутрішніх та зовнішніх загроз (необхідність врахування яких не завжди усвідомлюється керівництвом підприємства) та адаптаційні властивості підприємства;

– стан безпеки визначається ефективністю використання ресурсів або потенціалу підприємства (ресурсно-функціональний підхід, який не враховує використання некорпоративних ресурсів забезпечення економічної безпеки підприємства та динаміку його розвитку);

– безпека сприймається через наявність конкурентних переваг і економічного потенціалу (що без належної реалізації не гарантує економічної безпеки підприємства);

– безпека розглядається як ступінь реалізації і захисту економічних інтересів (розвинена інтерпретація з акцентом на створенні специфічної системи захисту інтересів, що реалізуються через функціональні складові);

– комплексний підхід управління економічною безпекою, який поєднує в собі різні методичні підходи.

Підприємство, як будь-яка система, має граничні можливості адаптації до зовнішніх і внутрішніх умов, що постійно трансформуються. Загроза економічної безпеки підприємства проявляється, якщо вичерпано адаптаційний потенціал пристосування до зростаючої нестабільності зовнішнього середовища у межах сталої місії. Граничні можливості адаптації зумовлюють потребу в коригуванні стратегічної цілі, переорієнтації напрямів господарювання, технічній, технологічній та організаційній модернізації підприємства, підвищенні рівня кваліфікації персоналу [8, с. 134].

Враховуючи новітні виклики економічної кризи, пропонуємо враховувати додаткові показники, які відображають характер впливу на підприємство процесів, пов'язаних із наслідками кризи та дією заходів щодо відновлення нормального функціонування економіки: рівень прогресивності технологій; коефіцієнт повноти інформації; коефіцієнт стабільності кадрів; рівень правової безпеки; середній рівень деструктивного впливу. В умовах економічної кризи доцільно, на наш погляд, особливу увагу приділяти моніторингу фінансового стану підприємства та оцінці, на цій основі, загального рівня його економічної безпеки, маючи на увазі, що кризові виклики в першу чергу генералізують ризики дестабілізації саме фінансової сфери підприємства.

В процесі аналізу економічної безпеки підприємства доцільно використовувати методики оцінювання сприятливості бізнес-середовища на основі результатів рейтингування «Ведення бізнесу» (Doing Business), що складається Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК), яка входить до Світового Банку [7, с. 56]. Станом на початок 2015 р. в Україні можна виділити наступні найбільш проблемні («небезпечні») зони, які значною мірою знижують рівень економічної безпеки підприємств: підключення до систем електропостачання, процедури банкрутства, дозвільна система в будівництві, виконання контрактів, зовнішня торгівля, захист прав інвесторів. Відповідно, в процесі побудови та організації функціонування систем управління економічною безпекою менеджмент підприємств на вказані процеси має звертати найбільше уваги.

Підґрунтям підвищення рівня економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності є формування та розвиток сучасної системи економічної безпеки, специфічними засадами якої є складність, адаптивність, гнучкість, стійкість, ефективність, надійність й самоорганізація [6, с. 290]. Система заходів має бути спрямована на досягнення (підтримку) належного рівня економічної безпеки: забезпечення оптимального поєднання ресурсів та наявних можливостей підприємства, виявлення і нейтралізацію загроз, відшкодування збитків та відтворення об'єктів захисту, що постраждали, у разі реалізації небезпек. Результативність забезпечення економічної безпеки підприємства визначається головними показниками його діяльності: стабільністю функціонування; належним рівнем конкурентоспроможності; збільшенням заможності власників (акціонерів); стійким інноваційним розвитком підприємства; гармонізацією соціально-економічних інтересів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В. Д. Інституційний концепт модернізації фінансових інститутів / В. Д. Базилевич, В. Л. Осецький // Фінанси України. – 2013. – № 5. – С. 19-30.
2. Бланк И. А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И. А. Бланк. – К.: Эльга, 2009. – 776 с.
3. Економічна безпека підприємств, установ, організацій. – К.: Алерта, Правова єдність, 2009. – 544 с.
4. Захарін С. В. Інвестиційна безпека компаній з управління активами як складова їх економічної безпеки // Теоретико-методологічні основи інвестиційно-інноваційної безпеки національної економіки України:

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Запропоновано інноваційні за змістом підходи щодо формування механізму управління економічною безпекою підприємства, яка функціонує в умовах економічної кризи.

Враховуючи новітні виклики, пропонуємо враховувати додаткові показники, які відображають характер впливу на підприємство процесів, пов'язаних із наслідками кризи та дією заходів щодо відновлення нормального функціонування економіки: рівень прогресивності технологій; коефіцієнт повноти інформації; коефіцієнт стабільності кадрів; рівень правової безпеки; середній рівень деструктивного впливу. В умовах економічної кризи особливу увагу слід приділяти моніторингу фінансового стану підприємства та оцінці, на цій основі, загального рівня його економічної безпеки, маючи на увазі, що виклики в першу чергу генералізують ризики дестабілізації саме фінансової сфери підприємства.

В процесі аналізу економічної безпеки підприємства доцільно використовувати методики оцінювання сприятливості бізнес-середовища на основі результатів рейтингування «Ведення бізнесу» (Doing Business), що складається Міжнародною фінансовою корпорацією (МФК).

Слід враховувати, що в умовах економічної кризи підприємство відчуває негативну дію нових викликів, серед яких: загострення конкуренції за доступ до економічних ресурсів (сировинних, фінансових, інтелектуальних), штучне обмеження можливостей щодо виходу на фінансові ринки, відновлення проблеми рейдерства (переходу права власності з використанням корупційних схем), стрімкі (непередбачувані) зміни ринкового середовища, поширення комп'ютерної злочинності, ускладнення фінансових інструментів та процедур та ін. В українській економіці зберігаються «розриви» у строках та обсягах фінансування інвестиційного та споживчого попиту, що підсилюють диспропорції між сукупним попитом і пропозицією.

Підґрунтям підвищення рівня економічної безпеки суб'єктів господарської діяльності є формування та розвиток сучасної системи економічної безпеки, специфічними засадами якої є складність, адаптивність, гнучкість, стійкість, ефективність, надійність й самоорганізація.

У подальшому мають бути розроблені науково-методичні підходи з питань моделювання управлінських систем підтримки належного рівня економічної безпеки підприємства з урахуванням викликів макроекономічного розвитку.

монографія / за ред. д-ра екон. наук., проф. І. М. Грищенко. – К. : НАН України ; Ін-т екон. прогнозування, 2011. – С. 245-302.

5. Іванова К. В. Стан фондового ринку в період світової фінансової кризи і його подальший розвиток / К. В. Іванова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 4. – С. 172-178.

6. Маргасова В. Г. Система забезпечення стійкості національної економіки та її безпеки: теорія, методологія, практика управління / В. Г. Маргасова. – Ч.: Десна Поліграф, 2014. – 416 с.

7. Технологічна модернізація промисловості України [монографія] / М. В. Волосюк, К. Ю. Гончаров, С. В. Захарін та ін. / за ред. д.е.н. Л. І. Федулової. – К.: ІЕП НАНУ, 2008. – 427 с.

8. Україна у вимірі економіки знань [монографія] / за ред. акад. НАН України В. М. Геєця. – К.: Основа, 2006. – 592 с.

9. Шаблиста Л. Тенденції збитковості промислових підприємств та чинники, що її зумовлюють / Л. Шаблиста // Економіка України. – 2006. – № 12. – С. 38-47.

Бабина Наталья Александровна
НОВЕЙШИЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ПОДДЕРЖКИ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

В научной работе приведены результаты научных исследований по проблематике управления экономической безопасностью предприятия в условиях нестабильности. Цель статьи – подать обоснованные рекомендации по вопросам совершенствования механизмов управления экономической безопасностью предприятия на инновационной основе. При проведении исследования использовались общенаучные и специфические методы и приемы познания экономических явлений и процессов: анализа и синтеза, индукции и дедукции, методы статистического анализа, метод экспертных мнений, метод сопоставления и другие. Экономическая безопасность предприятия понимается как состояние его функционирования в условиях нормального (заранее запланированного) развития, в соответствии с чем реализуются определенные (задекларированные) миссия, цели и задачи. Сделан обзор вызовов кризисного развития, которые способны значительно повлиять на состояние экономической безопасности предприятий (корпоративного сектора). Указаны новые экономические риски и вызовы, которые проявляются в условиях нестабильности: обострение конкуренции за доступ к экономическим ресурсам (сырьевые, финансовые, интеллектуальные), искусственное ограничение возможностей по выходу на финансовые рынки, восстановление проблемы рейдерства (переход права собственности с использованием коррупционных схем), стремительные (непредсказуемые) изменения рыночной среды, распространение компьютерной преступности, осложнение финансовых процедур. Сохраняется зависимость украинских предприятий от внешней конъюнктуры. В украинской экономике сохраняются «разрывы» в сроках и объемах финансирования инвестиционного и потребительского спроса, усиливаются диспропорции между совокупным спросом и предложением. Сформулированы предложения по внедрению инновационных технологий управления экономической безопасностью. Обоснована целесообразность учета дополнительных показателей, которые отражают характер воздействия на предприятие процессов, связанных с последними кризиса и действием мер по восстановлению нормального функционирования экономики: уровень прогрессивности технологий; коэффициент полноты информации; коэффициент стабильности кадров; уровень правовой безопасности; средний уровень деструктивного воздействия. В условиях экономического кризиса целесообразно, на наш взгляд, особое внимание уделять мониторингу финансового состояния предприятия и оценке на этой основе общего уровня экономической безопасности, имея в виду, что кризисные вызовы в первую очередь генерализируют риски дестабилизации именно финансовой сферы предприятия.

Ключевые слова: безопасность, предприятие, управление предприятием, кризис, кризисное развитие.

Babina Nataliya O.

INNOVATIVE APPROACHES TO SUPPORT ORGANIZATIONS OF ECONOMIC SECURITY

The results of research on the problems of management of company's economic security in terms of instability are presented in scientific work. The purpose of the article is to give justified recommendations on improving economic security control mechanisms on the basis of innovation. General scientific and specific knowledge of methods and techniques of economic phenomena and processes, analysis and synthesis, induction and deduction, methods of statistical analysis, the method of expert opinions, and other matching methods have been used in the study. The economic security of the enterprise is understood as a condition of its operation under conditions of normal (pre-planned) development, according to which (declared) mission, goals and objectives are realized. Crisis development challenges that are able to significantly affect the economic security of enterprises (corporate sector) have been generalized. The specified new economic risks and challenges that occur in conditions of instability have been specified: growing competition for access to economic resources (raw materials, financial, intellectual), artificial limitation of opportunities to enter the financial markets, recovery problems raiding (transfer of ownership by using corruption schemes), rapid (unpredictable) changes in the market environment, the spread of computer crime, complications of financial procedures. Ukrainian enterprises are still dependant from external conditions through significant concentration of the national economy. "Gaps" remain in the Ukrainian economy in the terms and amounts of financing investment and consumer demand, reinforcing disparities between aggregate supply and demand. Proposals on introduction of innovative technologies of Economic Security Management have been introduced. The necessity of taking into account additional indicators that reflect the impact on business processes associated with the effects of the crisis and action steps to restore the normal functioning of the

economy have been justified: the level of progressivity of technologies; factor completeness; stability ratio of staff; level of legal security; the average destructive influence. With the economic crisis, it is appropriate, in our view, to pay special attention to monitoring the financial condition of the company and assessment of the basis of its general level of economic security, implying that the crisis primarily generalize the risks destabilizing the financial sector of enterprise.

Keywords: security, enterprise, enterprise management, crisis, crisis development.

Одержано 15.09.2016 р.

УДК 330.522.2

Дробишева Олена Олегівна,
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства,
Віташ Наталія Миколаївна,
магістр гр. ЕП-15-мз,
Запорізька державна інженерна академія

ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ОСНОВНИХ ФОНДІВ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ У ДОСЯГНЕННІ ПІДПРИЄМСТВОМ СВОЇХ ЦІЛЕЙ

Актуальність теми дослідження обумовлена тим, що основні фонди є невід'ємною і особливо важливою частиною будь-якого підприємства, без яких неможливо здійснення господарської діяльності. Тому для досягнення оптимальних показників діяльності менеджменту підприємства потрібно підвищувати ефективність використання основних фондів. Метою статті є пошук оптимальної структури основних фондів на підприємстві як найважливішого напрямку поліпшення їх використання. Аналізуючи, систематизуючи і узагальнюючи наукові праці багатьох учених, було розглянуто сутність основних фондів, систематизовано погляди дослідників на класифікацію основних фондів підприємства. У результаті дослідження було виділено фактори, що впливають і змінюють структуру основних фондів. Доведено залежність поліпшення структури основних фондів підприємства та зростання виробництва і показника фондівіддачі, зниження собівартості, збільшення грошових накопичень. Визначено основні шляхи поліпшення структури основних фондів підприємства. Наукова новизна полягає у тому, що серед безлічі досліджень шляхом їх систематизації та порівняння були визначені ефективні напрями удосконалення структури основних виробничих фондів на підприємстві. В результаті дослідження ще раз доведено, що ефективність роботи підприємства, зростання його доходів, збільшення обсягів випуску продукції залежить від того наскільки ефективно використовуються наявні засоби праці, від оптимізації структури основних фондів шляхом збільшення питомої ваги активної частини основних засобів, придбання високопродуктивних машин і устаткування, своєчасного їх оновлення, зменшення частки невстановленого обладнання, забезпечення пропорційності між цехами і ділянками, зменшення не використовуваних і зайвих основних засобів за рахунок їх реалізації або здачі в оренду. Тоді успіхи підприємства не будуть мати ситуативний характер, а будуть чітко пов'язані з раціональним розташуванням основних фондів та якісною організацією виробництва. За допомогою удосконалення структури основних фондів можна буде суттєво покращити результати роботи підприємства. Подальші наукові дослідження мають спрямовуватися на кількісне визначення фінансового результату від оптимізації структури основних фондів підприємства.

Ключові слова: основні фонди, структура основних фондів, продуктивність праці, фондівіддача, використання та оновлення основних засобів.

ВСТУП

Основні фонди є матеріально-технічною базою будь-якого підприємства. Від рівня їх збалансованого розвитку і ефективності використання залежать важливі показники діяльності підприємства, зокрема, такі як конкурентоспроможність продукції на ринку та фінансовий стан підприємства. Враховуючи, що проблема підвищення ефективності використання основних фондів є центральною на сучасному етапі економічного розвитку України та зважаючи на

важливу роль основних фондів у виробничому процесі, необхідно вдосконалювати їх структуру, що сприятиме ефективному використанню основних фондів і виробничих потужностей, забезпечуючи при цьому зростання продуктивності праці та зниження витрат виробництва.

Постановка проблеми. На сьогодні кожне підприємство має розглядати питання стабілізації та виходу на конкурентоздатний рівень через призму своєї незалежності та самостійності як товаровиробника, з одного боку, і залежності від